

осіб, звільнених з військової служби, на період до 2017 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2013 р. № 1068-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-2013-%D1%80#Text> (дата звернення: 29.10.2023)

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ГЕНДЕРНА ПОВЕДІНКА СТУДЕНТІВ

Мирошник О. Г.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
elenamirosha@ukr.net*

Орієнтація на розвиток особистості фахівців в системи професійної підготовки у закладах вищої освіти є актуальним завданням психології та педагогіки вищої школи. Розробники багатьох освітніх програм підготовки бакалавра та магістра до переліку soft skills включають навички розуміння власних емоцій, емоцій іншої людини та вміння управляти своїми емоційними станами у складних ситуаціях соціально-психологічної взаємодії. Ці навички є складовими емоційного інтелекту особистості.

Проблема особливостей емоційного інтелекту в студентському віці стала предметом вивчення у дослідженнях О. Власової, В. Зарицької, О. Лящ, О. Мирошник, О. Милославської, М. Шпак та ін. Емоційний інтелект досліджується як чинник соціально-психологічної адаптації особистості до студентського середовища та механізм впливу на успішність життєдіяльності особистості. Саме цим пояснюється актуальність нашого дослідження.

У психологічній науці склалися основні підходи до вивчення емоційного інтелекту. Д. Карузо, Дж. Мейер, П. Селовей розглядають цей феномен як сукупність когнітивних здібностей до ідентифікації, розуміння та управління емоціями [10]. Р. Бар-Он, Д. Гоулман визначають емоційний інтелект як складне своєрідне поєднання когнітивних здібностей та особистісних рис [9]. К. Петрідес, Е. Фернхем обґрунтовують взаємозв'язок особистісних рис із рівнем розвитку емоційного інтелекту та емоційним функціонуванням особистості загалом [11]. І. Андрєєва трактує емоційний інтелект як сукупність інтелектуальних здібностей до розуміння емоцій та управління ними, а також знань, вмінь і навичок, операцій та стратегій інтелектуальної діяльності, пов'язаних із обробкою і перетворенням емоційної інформації [5, 7]. О. Лящ, в рамках метакогнітивного підходу, розглядає емоційний інтелект як метакогнітивне утворення,

ієрархізовану систему здібностей людини до обробки емоцій як інформації, що передбачає функціональну єдність емоційних та інтелектуальних процесів щодо постановки та вирішення задач сприйняття, розпізнавання і розуміння власних емоцій, емоцій інших людей, управління емоційними виявами та зумовлює більш високу адаптивність і ефективність особистості в спілкуванні і діяльності [4]. Є. Карпенко обґрунтовує триангуляційну модель емоційного інтелекту в дискурсі життєздійснення особистості у складі інтернального, екстернального й інтегративного модусів [2]. Однак мало вивченим залишається питання щодо зв'язку властивостей особистості, що визначають її ціннісно-сміслові аспекти міжособистісної взаємодії з емоційним інтелектом [6].

Гендерні орієнтації розглядають як установку особистості по відношенню до прийнятих моделей поведінки жінки та чоловіка прийнятих у суспільстві.

Мета дослідження полягала у вивченні особливостей емоційного інтелекту студентів із різними гендерними орієнтаціями.

Проблема гендерних відмінностей аналізувалася в працях як зарубіжних, так і вітчизняних авторів. Так, досить змістовно її розглядали С. Бем, Ш. Берн, Т. Говорун, О. Кікінежді, А. Пиз, Б. Пиз.

Р. Столлер першим запропонував використовувати термін «гендер». Дж. Мани запропонував синонімом до гендеру термін «статеврольова поведінка». Поняття гендер визначають як соціально-психологічну характеристику, набуту у процесі соціалізації, яка формує людину як чоловіка чи жінку і значною мірою детермінована особливостями культури, виховання, соціальними очікуваннями [1, с. 23].

Отже, використовуючи поняття «гендер», мають на увазі соціальний аспект відносин статей, поширені в суспільстві статево рольові стереотипи, культуру жіночої та чоловічої поведінки, систему взаємин між жінкою і чоловіком, обумовлених соціальними, економічними і політичними чинниками. Гендер охоплює проблеми статусу, самопочуття, самореалізації чоловіків та жінок у конкретному суспільстві, соціально-психологічних відмінностей статей, їхньої взаємодії у різних сферах людського буття. Гендерна роль є публічним ототожненням за статтю, виявом гендерної ідентичності.

Програма нашого дослідження включала такі завдання: формування вибіркової сукупності, збір інформації за допомогою

діагностичних методик, кількісний аналіз та перевірку на статистичну достовірність, узагальнення результатів та формулювання висновків.

До вибіркової сукупності увійшли 60 студентів психолого-педагогічного факультету (53 дівчини та 7 хлопців). Гендерні орієнтації студентів визначались за методикою С. Бем. Розвиненість складових емоційного інтелекту вимірювалась за допомогою методики Д. Люсіна. Статистична обробка включала процедуру порівняльного аналізу та статистичну перевірку за критерієм χ^2 – Пірсона.

Узагальнені результати дослідження показали, що студенти із різними гендерними орієнтаціями відрізняються розвиненістю складових емоційного інтелекту. Зокрема, для маскулінності більш властиві – спроможність до керуванню емоціями (28%), самомотивація до діяльності (46%). Сформованість цих складових відображає достатню зрілість механізмів саморегуляції особистості здобувачів. Водночас студенти з даним типом орієнтацій мають низькі показники емпатії (58%) та здатність до розпізнавання емоцій інших (55 %). Іншими словами, вони проявляють емоційну відстороненість від переживань інших, мають проблему із розумінням емоційних станів співрозмовника.

Студенти із домінуючою фемінною гендерною орієнтацією мають більш розвинені складові емпатії (42%) та розпізнавання станів іншого (38%). Вони достатньо чуйні, більш чітко розрізняють зміни емоційних переживань, демонструючи при цьому підтримку та емоційне прийняття оточуючих людей. Однак встановлено, що носіям фемінного партерну складно керувати власними емоціями (низькі показники мали 81% респондентів) та управляти своїми мотивами (низькі показники мали 56% респондентів).

Зважаючи на високі відсоткові показники відповідності гендерної ідентичності статевим ознакам респондентів (77% маскулінності у хлопців, та 76% фемінності у дівчат), не було здійснено окремий аналіз для проміжного типу гендерної ідентичності.

Для перевірки визначених тенденцій було застосовано критерій χ^2 – Пірсона (табл. 1)

Таблиця 1

Складові емоційного інтелекту	2- емпіричне
Емоційна обізнаність	1,245
Керування емоціями	6,147 (p≤0,05)
Самотивація	7,245 (p≤0,05)
Емпатія	6,217 (p≤0,05)
Розпізнавання емоцій	6,147 (p≤0,05)
Емоційний інтелект (загальний показник)	1,245

Результати статистичного аналізу підтвердили раніше встановлені зв'язки. Студенти із домінуючими маскулітними гендерними орієнтаціями мають більш розвинений регулятивний компонент емоційного інтелекту, а студенти з фемінними орієнтаціями – емоційно-експресивний.

Результати проведеного дослідження засвідчили наявність зв'язку між гендерними орієнтаціями студентів та особливостями розвитку складових інтелекту. Так у студентів з маскулітними орієнтаціями краще розвинений регулятивний компонент емоційного інтелекту. Натомість студенти із фемінними орієнтаціями характеризуються переважанням здатності до розпізнавання емоцій інших та до емпатії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Говорун Т.В., Кікінежді О.М. Гендерна психологія: Навчальний посібник. К.: Академія, 2004. 308 с.
2. Карпенко Є.В. Психологія емоційного інтелекту в дискурсі життєздійснення особистості : дис. д-ра психол. наук: 19.00.07. Івано-Франківськ, 2020. 497 с.
3. Котлова Л.О. Гендерні особливості конфліктних форм поведінки у підлітковому та юнацькому віці. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія і педагогіка*. 2013. №19. С.95-99.
4. Лящ О.П. Генеза емоційного інтелекту в юнацькому віці : дис. д-ра психол. наук: 19.00.07. Київ, 2020. С. 95–96.
5. Милославська О.В. Емоційний інтелект як складова комунікативної компетентності : дис., канд. психол. наук: 19.00.01. Х., 2011.190 с.
6. Мирошник О.Г. Рефлексивні процеси та емоційний інтелект в ранньому юнацькому віці. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 5. С.143-147.
7. Шпак М. Психологічна концепція розвитку емоційного інтелекту особистості в онтогенезі. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки* . Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2020. Вип. 10 (55). С. 125–134.

8. Bar-On R. The Bar-On Emotional Quotient Inventory: Technical Manual. Toronto : Multi-Health Systems, 1997. 150 p.
9. Goleman D. Emotional intelligence. New York : Bantam Books, 1995. 352 p.
10. Mayer J.D., Salovey P., Caruso D. Emotional Intelligence. New ability or eclectic traits? American Psychologist. 2008. September. P. 503–517.
11. Petrides K.V., Furnham A. On the dimensional structure of emotional intelligence. Personality and Individual Differences. 2000. Vol. 29. P. 313–320.

**«ПРИНИЗИТИ НЕ МОЖНА ПІДТРИМАТИ», або
ПСИХОПРОФІЛАКТИКА МЕНШОВАРТОСТІ УКРАЇНЦІВ
ПІД ЧАС ВІЙНИ**

Моргун В. Ф.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
v.f.morgun@gmail.com*

У психології і в житті існує відома порада – не приймати рішень у стані афекту, бо надзвичайні емоції затьмарюють розум і тоді рішення може виявитися не найкращим. Ще небезпечніша ситуація афекту, в якій опиняється вся нація, як це сталося з Україною після повномасштабного вторгнення рашиської держави-терориста 24 лютого 2022 року. Особливість цієї війни в її гібридному характері, де збройні дії супроводжуються (а часто і випереджаються!) потужним впливом на свідомість ще й психологічної війни, яка зомбіює і робить потенційними жертвами ледь не все людство планети Земля [2].

Одним із елементів психологічної зброї рашиського диктатора є його теза про неіснування (!) української держави. Україна у справедливій боротьбі на психологічному фронті прийняла, зокрема, два споріднених закони, що відомі як закони про декомунізацію (2015) та деколонізацію (2023) [1]. Але деякі перегини у їх виконанні на місцях, що пов'язані з дискредитацією видатних українців, де-факто підіграють путлеру, мовляв, в Україні немає ні держави, ні достойних українців.

Мета даної статті, користуючись соціально-психологічним методом увімкненого спостереження, по-перше, діагностувати небезпеку приниження гідності / підсилення меншовартості українського народу, по-друге, надати психопрофілактичні поради і вказати шляхи подолання цього ганебного явища, яке аж ніяк не сприяє покращенню морально-психологічного стану нації ні на фронті, ні в тилу.

Звернемося до спостережень. На фініші президентських перегонів 2019 року в Полтаві проходив обласний актив, де з